

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

2. De Iudice.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

næ, uti sunt hæresis, simonia, blasphemia, ex quibus vna tantum actio, vel potius accusatio descendit, quæ fit ad publicam vindictam. Alia verò sunt crimina, quibus non tantum offenditur publica iustitia, sed etiam particularis persona, uti sunt homicidium, furtum, iniuria siue contumelia. Ex quibus duplex actio oritur, vna criminalis ad publicam vindictam, & altera civilis ad damnum resarciendum vel pœnam applicandam parti offensæ, V.C. contumelia.

Si vtraque actio civilis & criminalis ad pœnam seu vindictam tendit vna intentata altera tollitur, secus si ad diuersa tendant. V.C. vna criminalis ex causa furti, visillatæ ut tum vna per aliam non tollitur.

NB. Præter actionem criminalem & civilem est alia quasi mixta, & de vtraque particularis, ut cum agitur coram iudice Ecclesiastico ad separationem thori ad causam adulteriij.

C A P. II.

De Iudice.

Iudex (est persona publica ad id constituta ut secundum legis præscriptum, vel loci consuetudinem populo ius dicat) alius est ordinarius (qui tanquam ex officio vniuersitati causarum præest, siue ex proprio iure suo si supremus Iudex sit, siue ex Principis beneficio si subordinatus; alius est delegatus (cui ordinarius vices suas commendauit.

NB. Arbitrarius nemo constitui potest antè annum ætatis vigesimum neque Iudex antè eam ætatem delegari nisi à principe, vel si partes consentiant, ordinariè administrator Reip. debet attingisse annum vigesimum quintum.

In

- 2 In causis ciuilibus Iudex non procedit nisi postulat (quin & tunc operam dare debet, vt si fieri possit, partes ad concordiam reuocentur; cum ad officium eius pertineat lites diminueret.) In criminalibus autem causis procedit vel ad instantiam accusatoris, vel ex officio per viam inquisitionis.
- 3 Triplex est inquisitio Iudicis: vna generalis (quæ fit, vtum in communitate aliquis sit criminolos, quia nulla infamia præcedit.) Altera, cum generatim quæritur de crimine, speciatim de persona. Vtrum V.C. Titius semel statuta: Cuiusmodi inquisitio fieri non debet ad puniendum, nisi infamia, vel iudicia criminis præcedant. Quia meritò aliquis agere fert in vitam suam quasi malefactoris inquiri, dum famam integram seruet; Porro cum quæritur generatim de persona, speciatim verò de crimine, quod commissum esse constat. V.C. Quis huius homicidij auctor sit? licet iudex de commisso crimine cuius notitiam acquisiuit generatim inquirere possit; interrogati tamen denunciare non debent reum occultum, cum iudex non habeat ius de illo inquirendi, nisi de eo infamia vel sufficientia iudicia præcedant. Tertia est inquisitio specialis in qua iam persona, quàm crimen exprimitur V.C. Vtrum Titius homicidij author sit; hinc inquisitionem infamia præcedere debet, Iudice prius informato de eadem iudicijs. Ratio: quia equitas postulat, vt in omni iudicio præter Iudicem duæ partes adsint; vna Rei, altera Actoris seu accusatoris. Neq; idem potest esse iudex & accusator cum alioquin iudicia publica sæpe præuerti possint, si ex notitia Iudicis priuata contra Reum procedere liceret iuxta Apostolorum actus, cap. 25.

Quamò

Quamobrem si iudex ad punienda crimina ex officio procedat, tunc accusatoris vicem supplere debet publica infamia, quæ & clamorosa populi infirmitas dicitur.

Sola fama non probat (orta ab iuribus improbis iuxta Caiet. *Infamia vocatur non frequens vox discolorum sed frequens vox talis, ut apud probos & prouidos viros reddatur persona de crimine rationabiliter suspecta.* Quia dictum vnius facile sequitur multitudo nimis credula & praua in malum; sed criminis iudicium iudicij præbet, ob quod vltiorem processum V.C. Rei citationem, custodiam instituere possit donec veritas cognoscatur.

NB. Iudices præsertim seculares sæpè procedunt contra criminofam nulla præcedente infamia, ex alijs indicijs criminis.

Indicia alia leuia sunt, quæ dubitationem mouent; alia grauia, quæ præsumptionem includunt (quæ duplex; iuris, quæ ex iuris autoritate prouenit; talis est V.C. si quis inter Christianos natus sit, quod probaptizato haberi debeat; alia hominis, quam vir prudens, puta Iudex ex apparentibus coniecturis tanquam signis veritatis concipit.) Alia iudicia sunt, quæ violentam præsumptionem, ac moralem certitudinem pariunt; quamuis in his, si de contraria veritate apertè constat, præsumptioni nullus locus esse potest, quia præsumptio cedit veritati.

Ex vna parte tantò maiora iudicia ad inquirendum de persona requiruntur, quantò ea dignior est, præsertim si Ecclesiastica dignitate fulgeat. Nam causa 2. quaest. 5. *Pralati quasi signum sunt ad sagittam positè quia non possunt omnibus placere; eum ex officio tueantur*

ARGUE-

arguere, frequenter odium multorum incurrunt, & in illis patiuntur. Maiora item indicia requiruntur, quo maius est crimen & maior hominis infamatio timenda, de eo inquiratur; unde magna prudentia opus iudici. Ex altera parte tanto leuiora indicia saepe ad inquirendum sufficiunt, quanto perniciosius est Reipub. crimen.

7 Iudex non potest absoluerè innocentem, quoad is secundum publicas probationes nocens appareat, neque potest Reum condemnare antequam per legitimas probationes conuictus, vel sponte in iudicio Confessus sit; quamuis iudex priuata notitia sciat nocentem esse. Nam iure gentium iudicandi potestas tali conditione Magistratibus collata est, ut ea non nisi secundum publicas allegationes vtantur, ne alioquin prætextu priuatæ notitiæ publica iudicia ab improbis peruertantur.

8 Excipe tamen in causis notorijs & indubijs non semper requiri iuris processum, V. C. quoad furem & latronem in flagranti crimine deprehensum.

In causis ciuilibus, ac minoribus criminalibus semper Iudex sententiam ferre debet secundum publicas allegationes, cum eas falsitatis arguere non possit, quia Reipubl. plurimum interest, ut quoad bonum subditorum iudicia secundum publicas allegationes terminentur. At verò in criminalibus quibus pœna mortis vel membrorum mutilatio imponenda est, Iudex non potest secundum publicas allegationes hominem condemnare, quem priuata notitia scit innocentem esse; ratio. Nam hominem in noxium occidere & in trinscè malum est, unde id iure gentium non conceditur, etiam nec carnifer potest occidere. Reum, quem scit priuatum esse innoc.

innocentem : reus tamen non potest resistere ob scandalum.

Sententia iuste lata ordinariè non retractatur propter instrumenta postea reperta; secus si inimice lata fuit contra leges. Dixi ordinariè : Nam si causa publica sit. V. G. ad fiscum spectans propter noua instrumenta reperta; Item si causa ad Minorem vel Ecclesiam spectet.

Si Iudex dolo vel magna imperitia sententiam iniuste tulit, litem suam facere censetur & de damno tenetur, & amissa dignitate, efficitur infamis : Et habet hoc etiam locum in arbitris, quia arbitria ad formam iudiciorum redacta sunt : Item in imperito Tabellione male conscientiae instrumenta, quia imperitia culpa imputatur. reg. 174. ff.

NB. Si Iudex ex fragilitate per errorem male iudicauit, cum formaliter non laesit partes, ad nihil tenetur, nisi quod si sine magno incommodo suo fieri potest, suadere debeat parti damnatum iniustum materialiter illatum, ne causae reuisionem postulet.

Nemo in causa propria iudex esse potest, quia iudex debet esse medius ac veluti diremptor inter partes contendentes. Excepto nisi sit Princeps summus comparatione subditorum suorum, qui nisi aliud constitutionibus regni receptum sit cum consiliarijs suis agnoscere ac definire litem potest, idque propter plenitudinem potestatis, & quod nihil nisi iustum in primatibus praesumitur.

Excipe secundo nisi iudex ratione publici officij calumniatus & iniuriatus fuit : Tertio Praelatus

T t

potest

potest esse iudex in causa Ecclesiastica: Quod quod
iudex à parte requisitus. Si dubitetur an iudicandi
potestatem habeat, id ipsum ante omnia decernere
possit. Nam *pratoris est astimare an sua sit iurisdi-*
ctio.

- 12 Otto dubio, num causa ad hoc forum pertinet,
id potest iudex agnoscere & potest causæ principalis
processum adori nam alioquin V.C. Episcopus iudi-
fiens sibi non foret ad gubernandam diocesis. In
orta controuersia circa fundamentum suæ iurisdi-
ctionis, illam dirimere non possit.

NB. Si iudex à parte contendente tanquam iudi-
spectus recusetur iustitiæ huius recusationis cognos-
cere non potest, sed causa super sedenda erit. Nam
exceptio suspensionis (nisi nota iudice friuola sit) sicut la-
dicem in habilem reddit, quominus cognoscere
possit super principali ita & multò magis super inci-
dente; cum per talem exceptionem ad indignatio-
nem prouocetur.

NB. Illud nemo in propria causa iudex esse debet, in-
tellegitur ne directè id fiat in propriam utilitatem
sententiam ferendo.

C A P. III.

De Actore & Accusatore.

- 1 **Q**uia in ciuilibus actor, in criminalibus accusator
dici solet, Quod ad Actorem attinet; cum
iudex officium suum ei non imperiatur nisi implo-
ratus; ideo si Actor aduersarium ad certum tempus
citari faciens, plerum tempore constituto non com-
pareat, instare potest Reus præsens, ut iudex causam
cognitâ illum ad expensas condemnet, quas Reus et-
iam